

Hans Hjalmar Wuolan ja hänen perheensä elämänvaiheet

Hans Hjalmar (Jalmari) 14.5.1878-12.5.1940

Vanhempieni Hans Jalmari Wuolan ja Hilma Elvira Brunberg-Runolan häitä vietettiin 1905 morsiamen kotona Kalannin Pyrrilässä. Niitä tanssittiin kolme päivää viulujen soidessa.

Kodikseen nuoret saivat sulhasen sukutalon, jota aikaisemmin oli isännöinyt Kaarle-veli vaimonsa Alman kanssa. Isaakin ja Marian vuonna 1836 rakentama aumakattoinen päärakennus ja kolmeen tasoon pengerrytetty omenapuu-tarha sen edessä olivat vielä alkuperäisessä hahmossaan, kun Jalmari toi nuorikkonsa Vuolaan. Kauppakirjat tehtiin, ja talo siirtyi Kallelta Jalmarille 1905.

Niihin aikoihin Kalannissa oli meneillään Sirpujoen perkaustyö. Tältä työmaalta Jalmari sai pestin töiden valvojana eli pomona. Noin viiden vuoden kuluttua työ oli valmis, ja isä siirtyi päätoimisesti viljelemään maata. Karjaakin hankittiin vähitellen. Jalmarin ja Hilman pitkä päivätyö maatalouden parissa alkoi.

Lapsia perheeseen siunaantui peräti neljätoista, joista kolme kuoli aivan pienenä. Me teitittelimme vanhempiamme, mikä tuntui aivan luontevalta, kun siihen alusta alkaen oli totuttu. Samoin kuin siihen, että sanoimme heitä mummaksi ja papaksi. Pienestä pitäen jouduimme töihin. Sitä mukaa kuin ensimmäiset tulivat kynnelle kykeneviksi, oli työvoimaa omassa poppoossa riittämiin. Pienimmät ottivat mallia isommista, ja niin siirryttiin luontevasti kevyemmistä töistä raskaampiin, voimien mukaan. Sisärukkaset pitivät myös sikäli huolta toisistaan, että ketään ei päästetty "lintsaamaan". Isä-Jalmari piti aikamoista komentoa ja sai siitä lisänimen "kapu." Tätä nimeä ei tietenkään ollut varaa käyttää hänen kuultensa.

Koneita oli vähän helpottamassa työtä. Hevosilla saatiin työt pelloilla tehdyksi. Pellot olivat siihen aikaan vielä melko pieniä; myöhemmin pinta-alaa lisättiin, kun saatiin sopivasti läheltä ostaa naapurin maita.

Hevoskasvatus oli Jalmarin sydäntä lähellä. Muistan, että takakamarin seinällä oli useita kunniakirjoja hevosjalostustyöstä. Niissä oli ilmoitus siitä, että hevonen on hyväksytty kantakirjaan. Tällä sanalla oli maaginen vaikutus.

Hevosien pääseminen kantakirjaan oli isälle suuri asia.

Hevosihenki periytyi muutamiin lapsiin, erityisesti Väinöön. Hänellä oli aikanaan hyviä juoksijoita, niistä kuuluisin Murtius. Myös Aami harasti kilpa-ajoa; hänellä oli Vihuri-niminen menijä. Ravikilpailut tulivat suosioon joskus 50-luvulla. Kun naisillekin avautui mahdollisuus kilpa-ajoon, lähti Aune, "pappa fliikk", innolla mukaan. Hän ajoi Väinön hyvällä ravurilla. Palkintoja tuli, ja innostus oli valtava. Mutta Aunen ajot päättyivät yhtäkkiä pahannäköiseen tilanteeseen: hän istui kilparattailla valmiina lähtöön, mutta Murtius ei hievahtanutkaan. Sen sijaan se hyppäsi pystyyn etukaviot taivasta kohti. Aune selvisi vahingoittumattomana mutta sai sellaisen peljästyksen, ettei sen koommin nousut kilpa-ajorattaille.

Kun autoja ei vielä ollut, hevosia tarvittiin monenlaiseen käyttöön. Taloista vietiin maito meijeriin kahdella hevosella päivittäin, seitsemänä päivänä viikossa. Meijerivuorot oli tarkkaan jaettu talojen kesken. Myöhemmin tuli kuvaan Yrjö Jäspilä kuorma-autonsa kanssa. Se oli suuri helpotus maidonkuljetukseen. Hevoset vapautuivat kokonaan peltotöihin.

Arjen aherrusta

Maanviljelyksen ohella kalastaminen oli isälle mieluinen harrastus. Ja perheen kasvaessa se oli hyvä apu ruoan hankkimiseen. Läheisessä Lukkionjärvässä oli ahventa ja haukea runsaasti. Hyvin usein aamuisin, kun me pienimmät vasta heräilimme uuteen päivään, isä tuli järveltä saaliin riippuessa koivunvitsasta sidotussa lenkissä. Pyyntivälineenä oli katiska. Runsaassa voissa paistetut tuoret ahvenet olivat todellista herkkua. Muistan vaaleansiniseksi maalatun veneen tai ruuhan, jonka kyljessä komeili tervalla vedettynä nimi "Ahti".

Jalmari-isä harrasti myös torikauppaa. Puutarha antoi vuosittain runsaan omenasadon, jota hän kävi myymässä Raumalla. Saatiin mukava lisä talousrahoihin. Näistä kauppareisuista on monia hupaisia muistoja. Isä tarvitsi apulaisen myyntityöhön. Siinä sai Fanny-tyttönen panna parastaan, hän kun oli nopea ja näppärä, ja päässä lasku sujui kuin leikiten.

Raumalle oli lähdeittävä aikaisin aamulla; herätys oli kello neljä. Kerran tai kaksi levähdettiin matkalla, nautittiin eväitä, ruokittiin ja juotettiin hevonen, ja illalla oltiin taas kotosalla.

Muistan, että me pienimmät saimme toivoa jotakin mieleistä tuliaista tai ostettavaa itsellemme sikäli kuin hankimme sopivaa myytävää vastineeksi. Minun taskulampustani oli loppu sekä poltin että patteri, ja isä lupasi tuoda Raumalta uudet, jos kerään käpyjä myytäväksi. Minähän keräsin. Ensimmäisellä kerralla sain patterin ja toisella kerralla polttimon. Molemmilla kerroilla poimimani saalis oli kenkälaatikollinen käpyjä. Ihmettelin, että sain niin arvokkaat ostokset suhteellisen pienellä käpymäärällä. Seuraavan keväänä, kun siivosimme ja lakaisimme pihapiiriä, löytyivät kenkälaatikot käpyineen kuistin alta.

Oli monia sellaisia tehtäviä, joissa me pienimmät lapset saatoimme omalla panoksellamme auttaa kotimme töissä ihan täysipainoisesti. Kasvimaiden perkaamiset ja taimirivien harvennukset olivat meistä vastenmielisintä mitä ajatella saattoi. Mutta ei auttanut vastaanpullikoiminen. Silmät ristissä odotimme merkkiä ruokatauon alkamisesta. Merkinä oli valkoinen kankaanpala seipään nokassa tuvan päädysssä. Kun se vihdoinkin näkyi, alta aikayksikön olimme kotona.

Paljon hauskempana muistan puuklapien korjaamisen talveksi suojaan liiteriin. Joka aamu mitattiin tinki, jonkinlainen urakka, ja sen valmistuttua olimme vapaita lopun päivää. Työtahti oli mahtava, suorastaan henkeäsalpaava - olihan urakan jälkeen tiedossa retki järvelle limonadipullon ja munkin kera.

Oli toinenkin työ, jossa henki melkein salpautui: heinänsullominen. Heinät korjattiin suuleihin ja latoihin kuumimpaan ja kuivimpaan aikaan kesällä. Varsinkin työn loppuvaiheessa ladoissa oltiin ahtaalla, kun kaikki nurkat ja räystääläiset piti saada tiukkaan. Me pienimmät olimme luonnollisesti erittäin sopivia tähän työhön. Välillä saimme niskaamme karkeitä suolarakeita - suolaa pantiin heiniin säilyvyyden parantamiseksi. Useimmiten suolankylväjä oli sama vanhempi veljemme, joka mätti heiniä ylös. Hänelle oli vain nautinto, kun sai suolarakeilla kiduttaa pikkusisaria. Mitä enemmän kuului valitusta ja huutoa, sen parempi!

Monet hauskat leikit ja pallopelit ovat jääneet mieleeni. Koska lapsia oli paljon, oli helppo muodostaa joukkueet, ja kylältä saatiin tarvittaessa lisävoimia. Meillä ei oikeastaan ollut yhtään mitään - ruokaa ja vaatetta lukuunottamatta - mutta meillä oli toinen toisemme ja ympärillä puhdas luonto. Eipä juuri muuta tarvittu. Miekkuvituksen avulla saimme aikaan vaikka millaiset leikit.

Vaikka keskenämme joskus nahistelimmekin, ulospäin muodostimme aukottoman rintaman ja suojamuurin. Kaksoisveljelläni Aamilla ja minulla oli vielä erikoisvahva yhteys suuremman yhteisön sisällä. Silloinen naapurimme Sanni Sorkka kertoi, että hän usein katseli, kun lapsijoukko juoksi, ja jos jompikumpi meistä kaatui tai ei muuten jaksanut pysyä toisten matkassa, niin varmasti odotimme toinen toistamme, ja sitten yhdessä jatkoimme. Suuressa perheessä lapset kasvattivat toisiaan ja oppivat jo varhain jakamaan omastaan. Taito, joka myöhemmin elämässä on monin tavoin tarpeellinen.

Pyhäpäivien tunnelmaa

Oli elämä muutakin kuin ainaista työntekoa. Sunnuntaisin ei tehty töitä. Me lapset saimme viettää ne ihan oman mieleemme mukaan. Läksyt piti kuitenkin olla tehtynä ennen leikkejä. Se tapahtui siten, että kukin tahollaan tuheroi läksytehtävien kimpussa samalla kun radiojuttuun kuului taustalla.

Toisinaan isä ja äiti lähtivät hevosella kirkkoon, ja pienimmät katraasta pääsivät vuoronperään mukaan. Kun olimme kirkossa hiljaa ja hiiskumatta, varmistimme, että pääsimme toistekin. Kirkossa oli juhlallista ja sanoinkuvaa-mattoman kaunista. Oli paljon välkkyviä valoja, kullattuja maalauksia, kimaltavaa kristallia. Kun vielä urut oikein pauhasivat, tuli pienen ihmisen mieleen, että jotakin tällaista on varmaan taivaassa.

Kirkossakäynnin ihanuutta hieman himmensi se, että juuri kirkonpenkissä isä halusi jälkikasvulleen näyttää, kuinka tulee laulaa silloin, kun OIKEIN lauletaan. Hän veisasi lujaa ja venytti säkeitten loput pitkiksi. Me istuimme kauhun vallassa odottaen, kuinka pitkiä loppuvenytykset oikein olisivat. Isä katsoi sankojensa yli jälkikasvuun, joka oli istutettu hänen viereen-

sä. Kyllä hän varmaan meidän tunteemme ja ajatuksemme aavisti, mutta meillä ei ollut varaa sanoa puoltakaan sanaa. Isä oli ankara luonteeltaan.

Kirkkomatkoista muistan vielä sen, että kirkonkylässä saatiin hevonen jättää Juuriselle, ilmoista riippuen pihaan tai talliin. Hevonen sai levätä ja syödä heiniä, jotka tuotiin mukana. Äiti toi Juurisen äidille lämmintä leipää, kananmunia, voita yms. Vanhempamme saivat kirkkokahvit jumalanpalveluksen päätyttyä. Meidät lapset pantiin taas riviin istumaan ovensuupenkille, ja me saimme piparit käteemme. "Kyl maar heiänkin miäles kaffet tekis", sanoi kesti-kievarin emäntä ja katsoi meitä. "Ei heiän tee mittä miäl, kyll heil piparkaku riittävä", sanoi äitimme. Olisimme me kahvia ottaneet, mutta ei ollut varaa vonkua, ties koska olisi seuraavan kerran kirkkoon päässyt.

Pyhäkoulussa käytiin niihin aikoihin ahkerasti. Kun perheet olivat suuria, kävijöitä riitti. Raulan Oskari hoiti hengellisen puolen, mutta meidän isä toimi itseoikeutettuna laulunohjaajana. Hän loi sellaisia katseita sangallisten silmälasiansa yli, että villeimmätkin isot pojat olivat hiljaa, pienemmistä puhumattakaan. Pyhäkoulussakin hän teroitti sitä, että laulettaessa pidetään suu auki. "Pitää laulaa sitovasti, ei nykien" oli usein toistuva opetus. Raulan Oskarilla oli aika hiljainen ja lempeä ääni, joten ehkä tällainen ankara marsalkka oli ihan paikallaan.

Kesäisin tehtiin melkein säännöllisesti sukulaisivierailuja. Isän veljistä varsinkin Oskari ja Otto halusivat tulla käymään vanhaan lapsuudenkotiinsa verestämään rakkaita muistoja. On kesän kirkas huomen ynnä muut iki-ihanat laulut soivat mahtavasti veljesten äänissä esittämänä. Kuin katto olisi noussut korkealle sävelten voimasta!

Isämmeikin soitti viulua, vaikkei ollut siihen koulutusta saanut. Oskarilla ja Otolla oli ammattiansa puolesta vankka musiikillinen koulutus. Meillä kotona oli pieni, vaatimaton harmoni, jolla itsekukin opetteli soiton alkeet. Väinö-veli opetteli isän lailla viulua soittamaan, Esteri oli varsinainen taitaja mandoliinin soitossa. Parhaiten hän kertoo osanneensa "Kissan-polkan". Jopa sen säestyksellä kylän nuoret tanssivat Vestilän suulissa. Myrskylyhdyllä saatiin valoa, ja joku oli vahtimassa, ettei Vestilän Vihtori-isäntä päässyt yllättämään. Hauskaa oli.

Sisaruksistamme Fanny ja Aimo olivat ammatinsa takia saaneet opetusta pianonsoitossa. Niinpä onkin sitten musiikki juhlistanut hetkiämme kymmenien vuosien ajan, kun seuraava polvi on kokoontunut.

Isä-Jalmari piti veljiään suurella arvolla; olivathan he kouluja käyneitä, mikä siihen aikaan oli harvinaista. Tästä kunnioituksesta seurasi myös se, että veljien perheille piti ruoka tarjota juhlallisesti salissa. Sinne ei oma porukka juuri päässyt. Oma väki söi tuvassa. On siinä ollut äidillä askeltamista, vaikka on pieniä apulaisia omasta takaa ollutkin.

Ankara mutta herkkä mies

Vuodet vierivät. Vanhempiemme elämä rauhoittui ja keveni työn puolesta sitä mukaa kun lapset varttuivat ja kykenivät raskaampiinkin töihin. Kun nuorimmat vielä olivat kasvamassa, vanhimmat lapset olivat jo lentämässä kukin vuorollaan pesästä. Koska isä arvosti kouluja käyneitä, hän soi myös omille lapsilleen koulunkäynnin mahdollisuuden, sen mukaan kuin halukkuutta ja edellytyksiä riitti.

Joskus saimme isän ja äidin kertomaan menneistä vuosikymmenistä historialliselta kannalta. Kovimmaksi he olivat kokeneet vapaussodan ajan. Aika ajoin he olivat piiloutuneet navetan vinnille. Väinö-veljen syntymä oli tapahtunut noihin aikoihin. Hengissä oli kuitenkin selvitty, ja ruokaakin oli joten kuten riittänyt suurelle perheelle.

Tuo aika kosketti myös kotieläimiä sikäli, että hevoset olivat vaaravyöhykkeessä. Kun saatiin kuulla, että talollisilta oli väkivalloin otettu hevosia, meidänkin eläimet vietiin piiloon kauas takamaille, ns. Myllyniitun suuliin, heiniä ja vetä mukana riittämiin. Isä kävi salaa katsomassa rakkaita luontokappaleitaan. Mutta niin vain kävi, että joku oli tietoinen kätköpaikasta, antoi sen ilmi - ja nuorin ja paras hevonen sai lähteä.

Paljon inhimillistä hätää ja kärsimystä liittyi kansamme kohtaloihin noina aikoina. Itsenäisyys saavutettiin katkerien taistelujen ja menestysten kautta. Vähitellen alkoi eheytyminen aika, mutta sitäkin koetteli lama 30-luvulla. Siitä selvittiin, kunnes edessä oli taas uusi koettelemus: sota itäistä naapuria vastaan, talvisota 39, myöhemmin jatkosota.

Isällä ja äidillä oli raskas murhe poikiensa kohtalosta. Toivo, Aimo, Kosti ja Aami olivat mukana "siellä jossakin", mutta selvisivät kaikki kuin ihmeen kautta melkein vahingoittumattomina rauhan töihin.

Isä oli sodan alkuaikoina ruvennut tuntemaan voimiensa heikkenemistä, ja kummallinen levottomuus valtasi hänen mielensä. Hän sanoi äidille usein, että jotakin on nyt vinossa. Tilanne selvisi lääkärisäkäynnin jälkeen. Syöpä oli saanut liian suuren vallan, jotta mitään olisi voitu enää tehdä. Isälle alkoivat sisäisten taistelujen ajat.

Perhe oli isälle sangen rakas. Hänen suurin huolensa oli, miten äiti tulee selviämään talonpidosta. Mutta vähitellen hän luovutti ja uskoi asiansa Korkeimman haltuun. Isä, vaikka oli monesti ollut ankara ja luja mies otteissaan, oli samalla myös hyvin herkkä; helposti oli kyynel silmässä. Niinpä, kun hän aavisti lähtönsä olevan lähellä ja oli taas kerran lähdössä sairaalaan, hän polvistui tuvan lattialle ja pyysi anteeksi kaikilta rakkailtaan. Hän aavisti oikein: se oli hänen viimeinen sairaalamatkansa. Isä-Jalmari oli tullut matkansa päähän. Vuosi oli 1940.

Hilma, diplomaatti

Kun jälkeinpäin olen miettinyt isämme luonteenpiirteitä, on ehdottomasti mainittava huumori. Hän oli juttujen kertojana aivan lyömätön. Kun hän vielä oli armoitettu matkija, imitaattori, ei ole ihme, että naapurien Vestilän ja Sorkan isännät usein tulivat iltaa istumaan. Siinä iskettiin tarinaa, parannettiin maailmaa ja arvioitiin tulevia. Huumori kevensi raskaitakin tilanteita.

Mieleeni on myös jäänyt se, että isä loppujen lopuksi aina antoi äidille täyden kunnioituksen ja tunnustuksen, vaikka ensin monesti oli jyrkästi vastahangassa, kun äiti esitti jonkin uuden, suurehkon asian hankkimista. Tällainen iso hanke oli esimerkiksi uusi navettarakennus. Vanha karjasuoja oli todella huono, ja äiti alkoi puhua uuden välttämättömyydestä. "Onkos sull raha, ett sä rakenna", kysyi isä. Ei tietenkään rahaa paljon ollut, mutta äiti oli kuitenkin sitä mieltä, että voidaan ruveta rakentamaan. Uusi navetta valmistui aikanaan - ja voi, miten isä olikaan ylpeä siitä.

Äidin diplomatialla ja tulevaisuudenuskolla saatiin toteutetuksi seuraavakin hanke, sähkö-

valo navettaan. Isä haroi ankarasti vastaan. Äiti soitti sähkömonttööri Heinikkalalle Kalannin kirkolle ja kertoi, että nyt ollaan kenties ylivoimaisen hankkeen edessä: navetta on valmis, mutta valaistus puuttuu ja rahat on vähissä, mitä tehdä? Heinikkala sanoi, että hän hoitaa asian. Hän ajoi moottoripyörällään meidän pihaan ja jäi keskelle pihaa seisomaan ja ihastelemaan uutta navettaa. Isä sai ylistäviä sanoja aikaansaannoksestaan, ja oli kohta "myyty mies". Tottakai navettaan tarvitaan kunnan valaistus! Eihän öljylamppua kehtaa viedä uusiin tiloihin!

Isän veljet Oskari ja Otto sanoivat usein, että Hilma on perheen selkäranka. Hilma pitää talon pystyssä. Suoria sanoja veljesten kesken, mutta isä oli samaa mieltä. Hilmaa oli kiittäminen paljosta; hän näki valoa toivottomuudenkin keskellä, hän jaksoi uskoa parempaan huomiiseen.

Isän kuoleman jälkeen äiti jatkoi talonpitoa. Pojista vain nuorimmainen oli kotona, muut vielä sodassa. Vaikka oli Niilo-kuopus vielä varreltansa vähäinen, hänestä oli paljon apua äidille, kun piti kommunikoida meille tuodun sotavangin kanssa. Kotikyläämme tuotiin muutamia vangiksi joutuneita neuvostoliittolaisia, joista oli paljon apua pahaan työvoimapulaan sodan jatkuessa. Niilo oppi nopeasti sen verran naapurin kieltä, että työasiat saatiin sujumaan. Kun Mihail eli Mikko halusi lähteä tervehtimään maanmiehiään Nurmelan taloon, missä heitä myös oli, Niilo lähti mukaan. Peräkkäin siinä mentiin - vierekkäin ei ollut lupa kulkea - "vanja" perässä. Määräykset kyllä edellyttivät aikuista suomalaista miestä sotavangin seuralaiseksi, mutta mistä ottaa? Täytyi vain luottaa hyvään onneen, ja sillä selvittiinkin loppuun asti.

Sota loppui aikanaan, ja miehet pääsivät kotiin. Äiti sai luopua talonpidosta ja antaa vastuun pojilleen. Se oli suuri helpotus. Lapsuudenkotimme maat jaettiin Kostiin, Aamin ja Niilon kesken. Kukin heistä perusti oman tilan. Kosti asettui Hilikka-vaimonsa kanssa sukutaloon. Alkoi uusi aikakausi Vuolan talon historiassa. x

1992 Aili Huhtamäki
Jalmari Wuolan tytär